

DATUM
2022-01-31DIARIENR
2021/217-4ERT DATUM
2021-11-03ER BETECKNING
S2021/06163Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Riksintressen i hälso- och sjukvården – stärkt statlig styrning för hållbar vårdinfrastruktur (SOU 2121:71)

Statskontoret bedömer att utredningens problembild är rimlig och att det behövs stärkt statlig styrning och ökad samverkan mellan regioner för att komma till rätta med de problem som utredningen har identifierat. Bland annat erfarenheter från exemplet NKS talar för att den statliga styrningen behöver stärkas vid större investeringsprojekt i hälso- och sjukvården.

Fördelarna med en stärkt statlig styrning överväger nackdelarna

Motiven för en stärkt statlig styrning är att nationella intressen behöver beaktas tillsammans med lokala och regionala intressen, för att möta vårdens utmaningar och befolkningens behov. Staten behöver också se till att samverkan mellan regioner stärks så att de kan dra nytta av varandras erfarenheter när det gäller stora infrastrukturprojekt i vården. Det ställer samtidigt höga krav på att den statliga styrningen är ändamålsenlig och tydlig när myndigheter ska definiera riksintressen och Socialstyrelsen ska ha en samordnande roll.

Statskontorets erfarenhet visar att det är viktigt att regeringen tydliggör syfte och ansvarsfördelning när den ställer krav på samverkan. För en fungerande samverkan är det viktigt att tydliggöra alla aktörers uppdrag. Statskontorets erfarenhet visar att tydligt formaliserade samverkansformer är en förutsättning för framgångsrik samverkan. Det gäller exempelvis hur de ska hantera sin skyldighet att samverka om de inte är eniga om vad som bör göras eller hur det ska gå till.¹

¹ Se till exempel Statskontoret 2016:13 *Utvärdering av en samlad styrning med kunskap för hälso- och sjukvård och socialtjänst* och Statskontoret (2016) *Utvecklad styrning – om sammanhållning och tillit i förvaltningen*.

Statskontoret har tidigare pekat på att ökad statlig styrning kan leda till ökad administration och minskat poliskt handlingsutrymme i kommuner och regioner. Vi bedömer dock att fördelarna av stärkt statlig styrning vid större investeringsprojekt i hälso- och sjukvården överväger de nackdelar med statlig styrning som vi tidigare har pekat på.

Mycket lämnas till genomförandekommittén

Statskontoret konstaterar att utredningens förslag är genomgripande och innebär att staten tar över stora delar av styrningen av vårdinfrastrukturen. Vi konstaterar att utredningen lämnar till en genomförandekommitté och ett antal statliga myndigheter att närmare precisera förslag och åtgärder. Det innebär också att det inte går att ta ställning till kostnader och utredningens förslag till finansiering.

Förslagen innebär nya åtaganden för myndigheterna som kräver nya förutsättningar och resurser, till exempel för att bygga upp ny kompetens. Det blir viktigt för regeringen framöver att säkerställa att genomförandekommittén kan beräkna kostnaderna för förslagen. Detta gäller inte minst regioners och kommuners administrativa kostnader.

Tillstyrker förslaget om riksintressen men ser risker att regioner och kommuner inte kommer att beakta dem tillräckligt i praktiken

Statskontoret tillstyrker förslaget om stärkt statlig styrning genom definierade riksintressen mot bakgrund av den problembild som utredningen beskriver. Vi kan dock se vissa risker att detta förslag inte kommer att ge de effekter som är tänkta. Det finns en risk att regioner och kommuner inte beaktar riksintressena i tillräckligt hög grad och att tillsynsmyndigheten inte har förutsättningar att upptäcka detta.

Det kan bero på att de framtagna riksintressena inte blir tydliga och möjliga för regioner och kommuner att beakta, att beslutsunderlagen från regioner och kommuner inte är tillräckliga för att bedöma om riksintressena beaktas samt på att tillsynsmyndigheten inte ges tillräckliga resurser för denna nya uppgift. Om regioner och kommuner, trots den nya lagstiftningen, inte tar fram erforderliga beslutsunderlag finns en risk att tillsynsmyndigheten inte upptäcker detta.

Statskontoret bedömer att det behövs både omfattande resurser och ny kompetens hos tillsynsmyndigheten för att klara av detta nya uppdrag. Statskontoret konstaterar att utredningen bedömer att tillsynsmyndigheten behöver tillföras medel men tar inte ställning till hur mycket. Utredningen menar att det avgörs av vilka riksintressen som kommer att preciseras och vilka åtgärder regionerna vidtar.

Tillstyrker förslaget om att utveckla gemensamma definitioner och standarder

Statskontoret tillstyrker även utredningens förslag om att utveckla gemensamma definitioner och standarder på vårdbyggnadsområdet och ökat statligt stöd till forskning inom vårdinfrastruktur. Dessa förslag ligger i linje med behovet av en stärkt statlig styrning och ökad samverkan mellan regioner och ger bättre förutsättningar att bygga upp kunskap inom området. I vår uppföljning av arbetet kring Vision E-hälsa 2025 konstaterade vi att det behövs en sammanhållen och tydlig struktur för arbetet med standarder. Vi kunde dessutom se att det är svårt för myndigheter, regioner och kommuner att ta detta arbete vidare på egen hand.²

Avstyrker förslaget om ett statligt fastighetsbolag

Statskontoret avstyrker förslaget om statligt fastighetsbolag för vårdinfrastruktur. Statskontoret bedömer att det finns mycket som talar emot detta förslag. Staten har inte den erfarenhet och kompetens på området som behövs för att kunna driva ett sådant bolag idag, däremot finns både kompetens och kunskap regionalt. Staten kommer dessutom att ha svårt att identifiera regionala vårdbehov, vilket kan medföra svårigheter för staten att åstadkomma nödvändiga anpassningar av lokalerna efter olika behov i olika delar av landet. Regionerna har idag bättre förutsättningar än staten att identifiera befolkningens lokala och regionala behov av vård och av lämpliga lokaler för detta. Däremot har regionerna hittills inte lyckats ta tillräcklig nationell hänsyn i detta arbete. Det finns också en risk att det blir dyrare för regionerna att hyra fastigheterna av staten än att äga dem själva. Det beror fram för allt på att statliga fastighetsbolag har avkastningskrav och måste vid hyressättning ta höjd för att inte alla fastigheter hyrs ut.

Med detta inte sagt att regionerna inte behöver samverka när det gäller vårdfastigheter. Samverkan krävs för att kunna tillfredsställa både nationella och lokala behov.

Går inte att ta ställning till utredningens bedömning om finansiering

Utredningen bedömer att vid given ambitionsnivå är förslaget om definierade riksintressen kostnadsbesparande för hälso- och sjukvården som helhet. Staten finansierar en del av hälso- och sjukvården och omsorgen genom statsbidrag till regionerna och kommunerna. Utredningen bedömer att de ökade kostnader för staten som uppkommer av förslaget kan finansieras genom omfördelning av det generella statsbidraget till regioner och kommuner.

² Statskontoret (2021) *Vision e-hälsa 2025 – ett försök att styra genom samverkan*.

Statskontoret menar att det inte går att ta ställning till denna bedömning eftersom utredningen lämnar till en genomförandekommitté och ett antal statliga myndigheter att närmare precisera förslag, åtgärder och riksintressen.

Generaldirektör Annelie Roswall Ljunggren har beslutat i detta ärende. Utredningschef Hanna André och utredare Maria Karanta, föredragande, var närvarande vid den slutliga handläggningen.

Annelie Roswall Ljunggren

Maria Karanta